

סימן ו - מורא מקדש - מהו?

כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פרק ז הלכה א: "מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו, ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממני שצוה על יראתו".

מורא מקדש - ריחוק או קירוב?

בסימן זה אנו רוצים לברר מהי מצוות מורא מקדש. ראשית נעיין בדברי הראשונים על הפסוק המופיע פעמיים בספר ויקרא, בפרשת קדשים ובפרשת בהר. בפרשת קדשים בפרק יט פסוק ל נאמר: "אֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדְּשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי ה'". ויש להבין האם מצוות מורא מקדש, מורה לנו להתרחק מהמקום מחמת מוראו ולא לבוא אלא כאשר יש הכרח וכדו', או שמא המורא עניינו דווקא להתקרב למקום מתוך יראה.

נעיין בדברי הפרשנים על המקרא.

תרגם אונקלוס: "ית יומי שביא דיילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי".

ובתרגום המיוחס ליונתן תרגם: "ית יומי שבאי דיילי תטרון ולבית מוקדשי תהון אַזְלִין בְּדַחְלָתָא אַנָּא יי".

משמע שהמצווה היא ללכת לבית ה' מתוך יראה, וכל שכן שבבית המקדש עצמו צריכים להיות ביראה.

רש"י פירש: "ומקדשי תיראו - לא יכנס בהר הבית לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו. ואף על פי שאני מזהירכם על המקדש, את שבתותי תשמורו, אין בנין בית המקדש דוחה שבת".

מדברי רש"י נראה שמצוות המורא עניינה להתנהג בכבוד בהר הבית באופן שביארו חז"ל.

העמק דבר כתב: "ומקדשי תיראו. באשר כל ברכות הארץ שע"י קרבנות מן המקדש המה יוצאין, על כן עלינו לירא מן המקדש ולנהוג בהם בקדושה, לאפוקי אם הוא בז לדברי קודש יחבל לו ולא תבא עליו תועלת שבמקדש".

מדבריו נראה כי מצוות המורא עניינה להכין את עצמנו להיות כלים ראויים לקבל את שפע הקדושה הברכה והיראה שבמקום הקדוש.

אבן עזרא: "ומקדשי תיראו - שיבא למקדש של רגלים".

רבינו בחיי והרמב"ן ז"ל כתבו: "... וגם מורא המקדש שיבא שם ברגלים ויירא ממנו..."

מדברי האבן עזרא, רבנו בחיי והרמב"ן משמע שעצם מצוות המורא היא לבוא למקדש, ונראה כוונתם שנתנת הכבוד למקום הקדוש היא בכך שבאים אליו ודורשים אותו, כעניין שנאמר "לשכנו תדרשו ובאת שמה" (דברים, יב, ה וראה רמב"ן שם).

בספר יראים כתב (הט, שכד): "מצוות מורא מקדש. ציווה בהכנס אדם למקדש... שינהג בו מורא מקדש".

וכיוצא בזה כתב בספר חרדים (מצוות עשה, פ"א יט): "להיות בבית המקדש במורא וכובד ראש מאימת השם יתברך השוכן בתוכו".

מדברי כל המפרשים והראשונים משמע שהמצווה, ובוודאי עיקרה של המצווה מתקיימת כאשר באים למקום המקדש ביראה, באופן שבו ביארו חז"ל כדלקמן.³⁰

מומי ומזמה יראים?

במסכת יבמות דף ו ע"ב (וכן הוא בילקוט שמעוני תורה פרשת קדושים רמז תריז) נאמר:

תניא: יכול יתיירא אדם ממקדש? תלמוד לומר: את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת - לא משבת אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש - לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על המקדש.

ואי זו היא מורא מקדש? לא יכנס אדם בהר הבית במקלו, במנעלו, בפונדתו, ובאבק שעל גבי רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מק"ו.

ואין לי אלא בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן שאין בהמ"ק קיים מניין? ת"ל: את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת לעולם, אף מורא האמורה במקדש לעולם.

³⁰ וראה עוד בזה דברי הרב נחום אליעזר רבינוביץ זצ"ל, הובא בספר 'הר הבית כהלכה' סימן כ.

כך ביאר הרמב"ם מצווה זו בספר המצוות מצות עשה כא:

והמצוה הכ"א היא שנצטוינו ליראה אותו הבית הנזכר מאוד מאוד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה והרעדה - וזו היא מוראת מקדש והוא אמרו יתעלה (קדושים יט וס"פ בהר) "ומקדשי תיראו".

וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא (קדושים פ"ז ה"ט) אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשהו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר. וכבר התבאר במקומות מן התלמוד (יומא כה א, סט ב סוטה מ ב ובתוס' וס"נ) שאינו מותר כלל לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. וזה כלו לאמרו יתעלה ומקדשי תיראו. וזה חובה תמיד ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם ה"ח) אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם. ושם (ה"ז) נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממני שפקד על המקדש".

הרמב"ם מבאר לנו שהמצווה כוללת בתוכה הן עבודת הלב פנימית, כלשונו: "ליראה אותו הבית הנזכר מאוד מאוד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה והרעדה", והן את אופן ההתנהגות המיוחדת לכבוד המקום כגדרי חז"ל.

אלא שדברי הגמרא "לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על המקדש" צריכים ביאור. ראשית, פשט הכתוב הוא שצריך לירא מן המקדש, ומדוע הוציאו בדרך לימוד משבת שאין לירא מהמקדש עצמו? שנית, אם המצווה היא לירא מהקב"ה, אם כן על מצווה זו אנו כבר מצויים ועומדים, ומה התחדש במצווה זו אשר קונה מקום לעצמה בתרי"ג מצוות, לכאורה אין כאן אלא גדר מסוים בתוך כלל מצוות היראה?

תוספות הרא"ש (וכן התוס') התייחס לשאלתנו הראשונה:

יכול יתיירא מבנין בהמ"ק. גבי אביו לא הוצרך לדרוש כן דפשיטא שלא ישתחוה לו לשם אלהות אבל גבי מקדש איצטריך משום דהוי דבר שבקדושה. א"נ גבי אביו שייך מורא שלא יכעיסנו ויחלוש דעתו, אבל גבי מקדש לא שייך מורא אם לא לשם אלהות.

תוספות הרא"ש שואל מדוע לגבי מורא אביו חז"ל לא למדו שאין לירא מאביו אלא השאירו את המצווה כפשוטה שיש לירא מאביו, ואילו גבי מקדש למדו שאין ירא מהמקדש עצמו

אלא רק מהקב"ה, ומה ראו לחלק, על כך מבאר שלגבי אביו לא היה צריך לומר כן כיוון שאין חשש שישתחווהו לו ויעשה ממנו אלוהות, מה שאין כן לגבי מקדש שיש לחשוש שישתחווהו לו ויעשה מהמקדש עצמו אלוהות. ותירוץ נוסף, שלגבי אביו אכן שייך מורא כפשוטו, מה שאין כן לגבי מקדש לא שייך לירא ממבנה המקדש וע"כ צריך ללמד שאין לירא מהמקדש לעשותו אלוהות אלא לירא רק מהקב"ה.

בספר אילת השחר הקשה על דברי התוס':

לא ממקדש אתה מתיירא. ומתוס' משמע דס"ד דישתחוהו לו לשם אלקות, וביותר מבואר כן בתוס' הרא"ש דס"ד דירא ממנו לשם אלקות, ואינו מובן דאיך שייך שיחשבנו אלקות, וגם הא זה ממש כעובד עבודה זרה, דלכל הכחות ולכל דבר שבעולם אם חושב שזה אלוה הא הוי עבודה זרה.

וצ"ל דגם ההו"א לא היתה שישתחוהו למקדש מצד עצמו, רק משום שהמקדש הוא מקום לשכינה, וישתחוהו במקדש בתור כבוד להקב"ה, ובדומה למה שמותר להשתחוות למלאך כמו שכתוב אצל יהושע שהשתחוה למלאך ה', וכע"ז כתב הרד"ק ביהושע (פ"ה י"ד) דמה שאמר לו המלאך של נעלך וגו' כי המקום אשר אתה עומד עליו קודש הוא, משום דלפי גדולתו וקדושתו נקדש המקום שנראה הקדוש ברוך הוא בו ליהושע.

אם כן 'אילת השחר' מבאר שחז"ל לימדו אותנו שאין לירא מהמקדש עצמו, כי היינו אומרים שאכן יש לירא מהמקדש עצמו מחמת היותו משכן לשכינה, ועל כך באו חז"ל להורות לנו שאין לייחס למקדש מצד עצמו שום יראה, אף לא מחמת היותו משכן לשכינה, אלא היראה היא רק מהשוכן במקום המקדש ותו לא.³¹

³¹ עוד כתבו בזה בעיון יעקב (על עין יעקב) ביבמות שם:

"יכול יתיירא אדם ממקדש. הנה יש לדקדק מה לשון יכול יתיירא וכו' מהיכי ס"ד ומה נפקא לן אם יתיירא, ע"י בתוס' שכתבו דלשם אלהות קאמר, קשה מהיכי ס"ד כבר הזהירה תורתנו אנכי ולא יהיה לך, וגם המתרץ דקאמר מה שמירה האמורה בשבת התם גופא מנלן, אף על גב דרש"י פירש דהתם לא כתיב מורא א"כ קשה מנלן לומר ממי שהזהיר על השבת הא לא כתיב ביה מורא כלל. ותו קשה דלמא להיפך להקיש שבת למקדש מה התם אתה מתיירא ממקדש דכתיב ביה תיראו אף משבת תתיירא. ונ"ל לומר דכוונת הש"ס בדרך זה דאיתא ברמב"ם פ"ח מה' בית הבחירה דין א' וז"ל שמירת המקדש מצות עשה ואף על פי שאין שם פחד מאויבים ולא מליסטים שאין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין עכ"ל ע"ש בכ"מ שכן הוא בספרי זוטא פ' קרח והא דקאמר שאין שם פחד היינו ע"ד דאיתא בש"ס דידן ובירושלמי על פסוק ולא יחמוד איש את ארצך ע"ש וא"כ כך כוונת הש"ס יכול יתיירא אדם ממקדש כלומר כיון שצוותה התורה לשמור משמרת הקודש תעלה מורא בלבך מפחד אויבים או ליסטים כדאיתא בש"ס אין מורא אלא בשר ודם להכי קאמר את

אלא שמדברי כמה מהראשונים לא נראה כך. כך כתב בספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מה:

וכבר ידעת חזוק התורה באמונת גדולת המקדש ויראתו, עד שיגיע לאדם מדת הענוה והחמלה ורכות הלבב כשיראהו, ואמר מקדשי תיראו, וסמכו בשמירת שבת לחזק יראת המקדש".

עוד כתב שם:

ומכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש ולפארו עד שיגיע לנו יראה ממנו, שלא יבא אליו לא שכור ולא טמא ולא מי שלא רחץ ראשו רצוני לומר פרוע ראש וקרוע בגדים, ושכל עובד יקדש ידיו ורגליו, ולהגדיל הבית עוד הגדיל מעלת עובדיו ונבדלו הכהנים והלויים, וצוה להלביש הכהנים בגדים נאים ומלבושים יפים וטובים בגדי קדש לכבוד ולתפארת, ושלא ישמש בעבודה בעל מום, ולא בעל מום לבד אלא הכעורים ג"כ פוסלים בכהנים כמו שהתבאר בתלמוד זאת המצוה, ומפני שההמון לא יגדל אדם אצלם בצורתו האמתית אלא בשלמות איבריו ויופי

שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא מפחד אויבים או ליסטים שאין שייך בגוף השבת כלל אלא השמירה הוא לכבוד המקום ממי שהזהיר על השבת כדכתיב וכבודו מעשות דרכיך, אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא שאין שמירתו אלא כבוד לו כמו שכתב הרמב"ם".

ובפתח עינים שם כתב:

"יכול יתירא אדם ממקדש וכו' הקשה הרב עיון יעקב מהיכא ס"ד וכו' ותו מ"ש שמירה האמורה בשבת וכו' הא לא כתיב ביה מורא כלל. ותו נקיש איפכא שבת למקדש וכו'":

ויראה דהוה ס"ד לירא מהמקדש עצמו ע"ד מורא אב ואם ורבו לז"א מה שבת ממי אתה מתיירא וכו' דכיון דלא כתיב ביה מורא בהדיא א"כ אין בו אלא מורא כללית שחייב לירא בקיום המצות שצריך לקיימן ביראה ואהבה וא"כ בשמירת שבת אין בה אלא מורא שמים כדרך שאר מצות שבכל מצוה בעשותה צריך לירא ממי שצויה עליה וממנו נקח דמוראת מקדש הגם דכתיבא בפרטות אינה כי אם ממי שהזהיר עליו ככל שאר מצות.

ומעיקרא הא דקאמר יכול יתירא אדם ממקדש היינו דס"ד דאי מוראת מקדש היינו ממי שצויה עליו היה מקום לומר דלא לימא מורא מקדש בפרטות וכבר ודאי מורא שמים עליו, ומדאמר רחמנא בפרטות הוה ס"ד לירא מן המקדש עצמו להכי אתא הקשא.

ואין להקיש איפכא שבת למקדש מאחר דבמקדש לחודיה מספקא לן איזהו מורא אם מהמקדש אם מה'. לא כן דשב' לחודיה ידעינן שפיר דאין בו מורא אלא ממי שהזהיר עליו ככל המצות, ותו דתפסת מועט תפסת ולהכי מקיש מקדש לשבת. ועוד מאחר דאיכא לאקושי מקדש לשבת דמוראו לעולם כשמירת שבת דידוע דשמירתו לעולם מקיש נמי דמורא מקדש כמורא שבת אלא שזה בפרט ואידך מכללא אתמר:

ומה שפירש הרב הנז' דכיון שציונו לשמור המקדש יעלה מורא על לבו מפחד האויבים וכו' וקמ"ל שהוא מצד כבוד כמ"ש הרמב"ם פ"ח דבית הבחירה הוא דחוק מאד ותו למאי דס"ד אמאי אצטריך קרא דמורא מקדש כיון דכבר נצטוינו בשמירתו ומשם נדע דצריך לירא מהאויבים ומקדשי תיראו למה לי. ואעיקרא אינו עולה על הדעת. דשמירת מקדש מפחד גנבים ולא בעי הקשא להכי".

בגדיו, והמכוון שתהיה לבית גדולה ותפארת אצל הכל, אבל בן לוי שאינו מקריב ואין חושבין עליו שהוא מכפר עונות, כמו שבא בכהנים וכפר עליו וכפר עליה, אך הכוונה בו אמירת השיר לבד, הוא נפסל בקול, כי המכוון ג"כ בשיר להפעל הנפש בדברים ההם ולא יפעלו הנפשות רק לקולות ולנגונים הערבים ועם כלי השיר ג"כ, כמו שהיה הענין במקדש תמיד, ואפילו הכהנים ג"כ הכשרים העומדים במקדש מוזהרים משבת בו ומהכנס אל ההיכל בכל עת, ומהכנס לקדשי הקדשים כלל אלא כהן גדול ביום הכפורים ד' פעמים ולא יותר, כל זה להגדיל המקדש.

וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתיך בו הבשר ושורפין ורוחצין בו הקרב והכרעים, אין ספק שאילו היו מניחים אותו על זה הענין היה ריחו כריח מקומות הבשר, מפני זה צוה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, להטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו, כבר ידעת אמרם מיריחו היו מריחים ריח הקטרת, וזה ג"כ ממה שמעמיד יראת המקדש, אבל אם לא היה לו ריח טוב כל שכן אם היה לו שכנגדו, היה מביא בלב האדם הפך ההגדלה, כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב, ותטה אליו ותתרחק מן הריח הרע ותברח ממנו.

אבל שמן המשחה יש בו שתי תועלות, להטיב ריח מה שימשח בו, ולהאמין גדולת הדבר הנמשח וקדושתו והיותו נבדל לטובה משאר מינו, אדם יהיה, או בגד, או כלי, הכל שב ליראת המקדש, שהיא סבה ליראתו, מפני התחדש הפעולות בנפש האדם בעת שיכנס אליו, וירכו הלבבות הקשים ויכנעו, אשר התחכם השם כל זה ההתחכמות בעצות מרחוק לרככם ולהכניע בעת שיבאו אל הבית, כדי שיקבלו מצות השם המיישירות וייראוהו, כמו שבאר לנו בלשון התורה, ואמר, ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, הנה התבאר לך התכלית המכוונת בכל אלו הפעולות מה היא.... ומבואר הוא שזאת ההדרגה במקומות אשר נתנו, להר הבית דינים, ולחיל דינים, ולעזרת נשים דינים בפני עצמם, ולעזרה דינים אחרים, וכן עד קדש הקדשים, שזה כולו תוספת הגדלה ונתינת יראה יתירה בלב כל מכוין אליו. הנה כבר זכרנו סבות חלקי זה הכלל כלו":

וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מצות עשה כא:

והמצוה הכ"א היא שנצטוינו ליראה אותו הבית הנזכר מאוד מאוד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה והרעדה - וזו היא מוראת מקדש והוא אמרו יתעלה (קדושים יט וס"פ בהר) "ומקדשי תיראו.

ודומה לזה כתב רבינו בחיי שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק לא:

ועשית מגורת זהב טהור. על דרך הפשט היה ענין המגורה במשכן ובמקדש כדי לקבוע בנפש מעלת הבית ויראתו, וכדי שתהיה יראת המקום ההוא קבועה בלבבות רשומות במחשבות, וכענין שכתוב: (ויקרא יט, ל) "ומקדשי תיראו", ומזה הוצרכה להיות מחוץ לפרוכת ולא לפניו מן הפרוכת, שכן כתיב: (שם כד, ג) "מחוץ לפרכת העדות באהל מועד יערוך" וגו', כדי שיהיה הענין נראה מפורסם לכל יוצא ובא ויראו רבים וייראו.

וצ"ע דמשמע בדברי הרמב"ם בספר המצוות ובמורה שהיראה היא מהמקדש עצמו, וע"כ ציווה ה' להגדיל ולכבד ולפאר המקדש והכוהנים וכו', ע"מ שיגדל בעינינו מעלת המקום ונירא ממנו. א"כ משמע לכאורה דלא כדברי חז"ל 'שלא מן המקדש אתה ירא'.

החידוש שבמצוות מורא מקדש

ברשימות שיעורים לגרי"ד סולובייצ'יק (יבמות שם) הקשה את הקושיה השנייה שכתבנו לעיל:

"לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על המקדש. ר"ל שקיום מצות מורא המקדש מהווה קיום מצות יראת השם יתב'. והנה הרמב"ם מנה מצות מורא המקדש כמצוה בפני עצמה (בסה"מ לרמב"ם מצוה כ"א, בריש הל' בית הבחירה מצוה ד', ובפ"ז מהל' בית הבחירה הל"א). וצ"ע, שמאחר שההלכה היא שאינו מתיירא מן המקדש אלא מהשם יתב', למה מנה הרמב"ם יראת המקדש כמצוה בפני עצמה, דלכאורה אינה אלא פרט ביראת ד', דהיינו במצות את ד' אלקיך תירא (מצוה ד' בסה"מ לרמב"ם ומצוה ה' בהל' יסודי התורה ויעויין נמי בפ"ב מהל' יסודי התורה הל"א), והרי הרמב"ם אינו מונה פרטי המצוה כמצוות בפני עצמן (יעויין בסה"מ שרש ז'), וא"כ למה מנה מצות יראת המקדש כמצוה בפני עצמה, וצ"ע".

ובהערות שם תירץ:

וי"ל שהיראה שבתוך ביהמ"ק מהווה חפצא וחלות שם של יראת ד' בפני עצמה שאינה דומה ליראת ד' שמחוץ לביהמ"ק, ומפני כך נמנה כמצוה בפני עצמה. ע"ע בשרש שנים עשר לסה"מ ובהשגות הרמב"ן שם.

וכעין דברים אלו כתב בספר החינוך פרשת קדושים מצווה רנד:

לירא מן המקדש, כלומר שנעמידהו בנפשותינו מקום הפחד והיראה, כדי שיתרככו לבבינו בבואנו שם להתפלל או להקריב קרבנות, שנאמר [ויקרא י"ט, ל'] ומקדשי תיראו. ופירשו זכרונם לברכה בספרא ובברכות [נ"ד ע"א] כמו כן, אי זהו מורא, לא יכנס להר הבית (ב) במקלו...

והאריך בזה במעשי למלך הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה א:

נראה שכונתם במליצותם, על דברי החינוך פ' תרומה שכ' בטעם שבחר הקדוש ברוך הוא במקום מיוחד לעבודתו יתעלה, 'כי הגופות מוכשרין על ידי הפעולות וקרבות הפעולות הטובות ורוב התמדתן מחשבות הלב מטהרות מתלבנות ומזדקקות, והשם חפץ בטובתן של בריות וע"כ ציונו לקבוע מקום שיהא טהור ונקי בתכלית הנקיות לטהר מחשבות בנ"א ולתקן לבבינו אליו בו, והוא ב"ה בחר אותה המקום והכינה אל הטובה לבני אדם, אולי מהיותה אמצעית העולם בכיון, ומתוך הכשר המעשה וטהרות המחשבות שיהי' לנו שם, יעלה שכלינו אל הדביקות עם השכל עליונו.

ועל דרך הפשט על הצד הזה נפרש שריית השכינה במקום ההוא, ואעפ"י שהאמת כי אמרו ז"ל קדושתן עליהן אעפ"י שהן שוממין, שמשמע בזה שאין כל סיבת שריית השכינה מצד העובדים, אפשר לומר כי אותו המקום בחרו האל לברך בנה"א אשר ברא מתוכו כמו שאמרנו הי' חפצו לקבוע להם מקום בארץ שיהא נכון אל טובות הבריות, ומ"מ לעולם תתרבה שם הברכה והקדושה לפי הפעולות הטובות שיעשו שם בנ"א, ואז עם הפעולות הטובות יפתחו מעיינות הטוב כנגדו, כי באמת אינה דומה קדושת המקום בחורבנו לקדושתו בישובו' עכ"ד הנעימים (של ס' החינוך).

ולזה כיוונו באמרם לא מן המקדש אתה ירא, שאל ידמה כי המקום מעצמו בלבד גורם קדושה וצריך ליראה אותן, אלא ממי שצוה על יראתו, כי קדושת המקום רק מצד העובדים שם את ד', ומפני זה אתה צריך ליראות מן המקדש יען שבתוכה עובדים את ד' ומתרבה עי"ז קדושת המקום. והנה כך מבואר במקרא קודש בפ' שמיני ויאמר משה זה הדבר אשר צווה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד', הכונה כי המקום מסוגל לקדושה ע"י העבודה בה, שע"ז יזכה לדביקות ד' ולראות באור

פני מלך חיים ולכן זה הדבר תעשו, רק ע"י העבודה אשר תעשו בה תזכה שירא אליכם כבוד ד'.³²

יישוב הקושיות

וע"פ הדברים הנ"ל נראה לענ"ד לבאר בס"ד את הקושיות שהבאנו, דהיינו מדוע אמרו חז"ל שלא מן המקדש אתה ירא, הרי הכתוב בהדיא אומר "ומקדשי תיראו", ומהיכא תיתי להוציא מקרא מפשטו, ועוד, אם ממי שציווה על יראתו, הרי אנו כבר מוזהרים ועומדים ומה התחדש בהא.

והנראה, שהיראה במקדש שונה באופן מהותי מהיראה בה אנו מצווים תמיד. דהיראה התדירית היא להכניס עמוק בלב כי "אין עוד מלבדו" ו"מלא כל הארץ כבודו" ולית אתר פנוי מיניה, ע"כ יש לנו לירא וליבוש ממנו יתברך בכל עת כי הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ובכל עת ורגע מביט במעשינו, ומרומם הוא על כל ברכה ותהילה, עקרא ושורשא דכל עלמין.

לעומת זאת, מצוות מורא מקדש היא לאידך גיסא, להורות ולטעת בליבנו שאין כל המקומות שווים, דדווקא במקום הקדוש הזה יש נוכחות אלוקית באופן גלוי ושם הוא מקום משכנו, כדברי הכתוב "זהו עיני ולבי שם כל הימים" (מלכים א ט, ג), וכתוב "כי בחר

³² עוד כתב שם המעשי למלך:

"וע"ז כתיב בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס ודרשו רז"ל (ראה ברכות מט.) אעפ"י שבונה ירושלים ד'. וראיתי בספר רב פנינים שכ' לפרש עפ"י משנה בב"מ הבית והעלי' של שנים שנפלו אמר בעל העלי' לבעל הבית לבנות והוא איני רוצה לבנות בעל העלי' בונה את הבית ואת העלי' ויושב בבית ואיני מניח לבעל התחתון אל ביתו עד שישלים לו הוצאתיו, והנה ירושלים של מטה מכוין כנגד ירושלים דלמעלה וכשנחרב נחרבו שניהם והקב"ה כביכול אינה בונה את העלי' כלומר ביהמ"ק של מעלה עד שיהי' ירושלים דלמטה. וכאשר ח"ו אין אנו זכאים לבנות ירושלים דלמטה מתרצה הקדוש ברוך הוא לבנות שתיהם, ומצד הדין לא יניח אותנו לכנוס לשם כדן הבית והעלי', והוא ברוב רחמיו לא יעשה כן רק אעפ"י שבונה ירושלים ד' מ"מ נדחי ישראל יכנס (היינו אף שאיננו זכאים לכך, מ"מ הקב"ה יכניסנו למקום קודשו)..

וכתב לפרש בזה דברי הנביא ישעי' "כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי ואת כל אלה ידי עשתה ויהי' [כו] ואל זה אביט [אל] עני ונכה רוח", הכונה השמים כסאי הבהמ"ק וירושלים דלמעלה מכוין נגד התחתון והעלי' הוא הכסא והתחתון הוא ההדום וזה בלא זה אי אפשר כמו הדום בלא כסא, איזה בית אשר תבנו לי כשנחרב אין ביכלתם לבנות מאו, מה כי גם ירושלים דלמטה לא תוכלו לבנות ומכש"כ ירושלים דלמעלה רק את כל אלה ידי עשתה ושניהם מוכרחים להבנות ע"י, ויהי' כל אלה של מעלה ושל מטה נאום ד' אך בכחי בדיבורי אעשה (היינו "למעני למעני אעשה" ולא כי אנו ראויים לבנות שלמעלה ושלמטה מצד מעשינו), והי' מן הדין שלא להניח אתכם בה, ובכל זאת ואל זה אביט זה עיקר מאויי והבטה שלי אל עני ונכה רוח שיבואו לירושלים הכשרים שבישראל כמו שאמר נדחי ישראל יכנס: ונראה דזה הכונה שאמרו אפי' כשהם שוממים הם בקדושתם כי לא תליא הבנין בדין רק בד' כשיעלה ברצונו לבנות השני בתי מקדשים לכן הם בקדושתן".

ה' בציון אווה למושב לו", ואומר "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איוויתיה" (תהילים קלב, יג-יד), וזו הייתה השגתו של יעקב אבינו שעליו נאמר: "ויירא ויאמר, מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" (בראשית כח, יז). מקום זה הוא מקום החיבור בין שמים לארץ, בין בורא עולם לבין הברואים, ועל כן אנו מצווים ביראה גדולה ומיוחדת במקום זה דייקא שלא כמו בכל מקום אחר, כי זהו מקום שכינתו יתברך ובו בחר ה' מכוון לשבתו, "וְעַתָּה בְּחַרְתִּי וְהִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה לְהִיּוֹת שְׁמִי שָׁם עַד עוֹלָם" (דברי הימים ב ז, טו). ע"כ מצווה להתנהג בו ביראה יתרה כמי שהולך בארמון המלך. דאף שצריך לירא מהמלך בכל מקום, אך אינו דומה כלל יראתו והוא בביתו שלו או ברחוב, ליראתו והוא בארמונו של מלך וניצב לפניו, וזהו היראה שאנו מצווים עליה "ומקדשי תיראו", היינו יראה מיוחדת של מקום שכינתי. ע"כ בכלל המצווה הוא הגדלת מקום המקדש ופאר הכהנים וכו' כדברי המורה, להעצים בתוכנו את ההבנה וההפנמה שכאן הוא המקום הגדול והקדוש בו שורה שכינתו יתברך.

מורא שמים - מכוח המקדש

מתוך דברים אלו נראה להבין מדוע מצוות מורא מקדש עיקרה לבוא למקום המקדש כפי שראינו לעיל, זאת יש ללמוד מדברי מדרש תנחומא פרשת וירא סימן מה, ז"ל:

"ולך לך אל ארץ המוריה... ר' ינאי אומר מה הוא מוריה, מקום שהמורא יצא לעולם, שנאמר נורא אלהים ממקדשיך (תהלים סח לו)".

ובביאור הפסוק "נורא אלהים ממקדשיך" (תהילים סח, לו) כתב הרד"ק:

נורא אלהים ממקדשיך - היראה תבוא לבני אדם ממקדשיך, כי שם שוכן הכבוד ומשם יצאו הנפלאות בישראל בשכון כבודו ביניהם ואתה נורא בעבורם.

וכן ביאר שם המצודת דוד:

ממקדשיך - מן הכבוד השוכן במקדש תבוא היראה לבני אדם כי משם יצאו כל הנפלאות.

כלומר, מצוות מורא מקדש עניינה לבוא למקום המקדש על מנת להתמלא ביראת ה'.

ודברים נפלאים כתב בזה הכלי יקר על הפסוק: "כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך... ואמרת אכלה בשר" (דברים, יב כ):

הורה שאין האדם הומה אחר התאוות כי אם מתוך הרחבה יתירה, ואין ארי נוהם כי אם מתוך קופה של בשר (ברכות לב א). לכך אמר כי ירחיב ה' את גבולך וזה יביאך לידי הסרת מסוה הבושה מעל פניך עד שתאמר בפה מלא אוכלה בשר, ודומה זה קצת לפריקת עול מלכות שמים ולחקור איזהו מקומן של זבחים, והסיבה לכל זה הוא כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' כי כל הקרב הקרב ביותר אל מקדש ה' יש עליו מורא מלכות שמים ביותר כמו שנאמר (ויקרא יט כט) ומקדשי תיראו רצה לומר מן המקדש נמשך שיהיה עליך מורא מלכות שמים, אמנם כי ירחק ממך המקום גורם לך שרחוק ה' מכליותיך על כן כל היום תתאוה תאוה.

וכדברים האלו כתב הכלי יקר גם בבראשית יג, יז, זה לשונו:

מקום מקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה ושם פעל ה' מכוון לשבתו יתברך ושם חביון עוזו יתברך, וכל המסתכל במקום הקדוש ההוא מיד נתלבש רוח טהרה וקדושה ומלך עליון ביופיו יתברך תחזינה עיניו ובראייה לחוד סגי לאדם לקנות השלימות ההוא במקום אשר קרא לו אברהם (בראשית כב יד) ה' יראה, וקרי בה יראה היו"ד בחירי"ק ויראה היו"ד בציר", כי כדרך שבא לראות כך בא ליראות, כי מיד בבואו שמה כשם שהשכינה רואה אותו כך הוא רואה פני השכינה ומיד נעשה מושפע ומואצל ודבק בזיו שכינתו יתברך מעין עולם הבא כי גם שם הצדיקים יושבים ונהנים מזיו שכינתו יתברך. ולא בכל מקום בארץ האדם זוכה לשלימות זה כי אם במקום הנקרא ה' יראה והוא הר המוריה...

ותועלת רוחני זה לא יסור מזרעו עד עולם, כי אף בזמן שבית המקדש שלמטה אינו בבנינו מכל מקום הבית המקדש שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם ובכל זמן יורד ממנו השפע על זרע אברהם המקודש, ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש ההוא כי רצו את אבניה וגו'.

ממקורות נפלאים אלו יש ללמוד שדיני מצוות מורא מקדש הם הכנת הכלי לקבל יראתו יתברך הנשפעת ממקום קדוש זה, והיינו "ומקדשי תיראו" - מגילוי השראת השכינה במקום תיראו, כפי שנתיירא יעקב מקדושת המקום שבו שורה השכינה, ומתוך כך תזכו שיושפע עליכם שפע קדושה ויראתו יתברך, "למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים".

